

רשימות חוברת ב

בס"ד.

פתח דבר

בהמשך לחוברת א' של רשימות כ"ק אדמו"ר הכ"מ, הננו מוציאים לאור חוברת ב', הכוללת רשימות בעניני חתונה,

— בקשר עם יום הבהיר י"ד כסלו, יום החתונה של כ"ק אדמו"ר הכ"מ עם הרבנית הצדקנית נ"ע, יומא דקא גרים התקשרותנו ושייכותנו עם רבינו נשיאינו, כדברי כ"ק אדמו"ר הכ"מ: "דאָס איז דער טאָג וואָס האָט מיר פאַרבונדן מיט אַיך, און אַיך מיט מיר" —

שתי רשימות — מחתונה י"א תמוז תש"ד, ורשימה שלישית — מחתונה י"ג סיון תש"ו.

ויה"ר שתיכף ומיד ממש יקוים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא", כולל גם החידוש במתן-תורה באופן של נישואין, כמארז"ל (שמו"ר ספט"ו) "העולם הזה אירוסין היו . . אבל לימות המשיח יהיו נישואין".

מערכת „אוצר החסידים"

עש"ק ויצא. ט' כסלו, ה'תשנ"ה
ברוקלין, נ.י.

חתונה — ל"נ* — יא תמוז ה'תש"ד, ברוקלין.

פותחין בכבוד תורה (ע"ד ברכות סג:1) — בחתונה שהיא ענבי הגפן בענבי הגפן (פסחים מט:2), בת הרב לבן הרב, פותחין בתורה, שעלי' ארז"ל (יבמות סג:) עה"פ³ מצא אשה מצא טוב, כמה טובה אשה טובה אי בגוה משתעי כו' אי בתורה כו'.⁴ וי"ל עוד שייכות, שהרי חתונה היא התחלת בנין בית חדש בישראל, וצ"ל על יסוד חזק, ועז"נ⁵ חכ"ם נשים בנתה ביתה, שהעיקר תלוי בהאשה⁷, שלכן נק' עקרת הבית⁸. ואין היסוד חזק אלא כשהוא ע"פ הוראות התורה, שעל התורה נדרש סיפא דקרא⁹ חצבה עמודי' שבעה וכדרז"ל (שבת קטז:10).

והנה לבאר ענין מ"ת¹¹ ארז"ל¹² הובא ביד¹³ סוף הל' חנוכה גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם.
וענין זה הוא בכמה דרגות: בעולם גופא.

(* = לא נאמר. — כנראה הי' בדעת רבינו לומר הדברים דלקמן בהחתונה, אך בפועל לא נאמר.

- (1) "פתח כו' בכבוד תורה".
- (2) "ישא בת ת"ח וישיא בתו לת"ח, משל לענבי הגפן בענבי הגפן, דבר נאה ומתקבל".
- (3) משלי יח, כב.
- (4) "אי בגוה (באשה ממש) משתעי קרא, כמה טובה אשה טובה שהכתוב משבחה, אי בתורה משתעי קרא, כמה טובה אשה טובה שהתורה נמשלה בה" — שבזה מודגשת השייכות של אשה לתורה, ובשתיים: (א) קרא משתעי באשה ובתורה (ע"ד שני פירושים בפסוק אחד ששייכים זל"ז (ראה לקו"ש ח"ג 782)), (ב) גם להפירוש שמשתעי בתורה, נמשלה התורה לאשה.
- (5) משלי יד, א.
- (6) = חכמות.
- (7) ראה סנהדרין קי, א: "חכמות נשים בנתה ביתה זו אשתו של און בן פלת כו'".
- (8) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתנח ואילך. ע' תתעא.
- (9) שם ט, א. — שהתחלתו "חכמות בנתה ביתה (חצבה עמודי' שבעה)", היינו, שהבנין בחכמה צ"ל מיוסד על התורה, "חצבה עמודי' שבעה", שהיא היסוד והעמוד שעליו בנוי הבית.
- (10) ושם (ובפרש"י): "חצבה עמודי' שבעה אלו שבעה ספרי תורה" (דפרשה זו (ויהי בנסוע) ספר לעצמו .. נמצא ספר וידבר (במדבר) נחלק לג' ספרים).
- (11) = מתן-תורה. — ומזה יובן גם בנוגע לחתונה.
- (12) ראה גיטין נט, ב. ספרי נשא ו, כו. במדבר פי"א, ז (וראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך).
- (13) = יד החזקה להרמב"ם.

ויוכן בהקדם ב"י¹⁴ חדוש מ"ת, שלכאורה הרי גם קודם מ"ת קיים
א"א את כה"ת ואפילו ע"ת¹⁵ (יומא כח:). וידוע מה שהאריכו בראשונים
ואחרונים¹⁶ אם קודם מ"ת הי' להם דין בני"י או ב"נ¹⁷.

אלא שהחילוק יובן עפמ"ש (שמ"ר פי"ב¹⁸) כשברא הק"י¹⁹ את
העולם גזר ואמר השמים²⁰ שמים לד' והארץ נתן לבנ"א²¹, כשביקש ליתן
התורה בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים
ירדו לתחתונים ואני המתחיל.

— ומ"ש בסוכה (ה') מעולם לא ירדה שכינה למטה ולא עלו כו'
למעלה מעשרה טפחים²², ל"ק אמ"ש בשמ"ר²³, כי הרי גם למע' מי"ט
ה"ז²⁴ בעולם זה אלא שהוא רשות בפ"ע²⁵ בעולם גופא. וצע"ק מסיומא
שם: למטה מי"ט²⁶ (וע"פ דא"ח ראה ד"ה וירד ד' על ה"ס רמ"ג²⁷ שהוא
— כמדומה²⁸ — אצי' שבבי"ע, ומתאים הנ"ל²⁹ א"כ).

(14) = ביאור.

(15) = אברהם אבינו את כל התורה ואפילו ערוב תבשילין.

(16) ראה הנסמן באנציק' תלמודית ערך אבות (א) ס"ה (ע' לו ואילך).

(17) = בני ישראל או בני נח.

(18) = שמור"ר פי"ב (ג).

(19) = הקב"ה.

(20) תהלים קטו, טז.

(21) = לבני אדם.

(22) "מעולם לא ירדה שכינה למטה, ולא עלו משה ואלהיו למרום, שנאמר השמים שמים
לה' והארץ נתן לבני אדם. ולא ירדה שכינה למטה (בתמי"), והכתיב וירד ה' על הר סיני,
למעלה מעשרה טפחים" (תירווצא הוא — פרש"י). כלומר, ירידת השכינה על הר סיני היתה
למעלה מעשרה טפחים*.

(23) = לא קשיא אמה שכתוב בשמור"ר (שבמ"ת ירדו העליונים לתחתונים).

(24) = למעלה מיו"ד טפחים הרי זה.

(25) ראה רמב"ם הל' שבת פי"ד.

(26) בסיום דברי הגמרא שם: "ולא עלה משה ואלהיו למרום (בתמי"), והכתיב ומשה עלה
אל האלקים, למטה מעשרה" ("שעלו לעמוד ברשות גבוה עלינו, אבל הוא רשות למטה מעשרה
בערך אל השמים, ר"ל שיש עשרה מן השמים אל המקום שעמדו בו" — פי' הכותב לע"י
שם). — וצע"ק איך יתאים עם מ"ש בשמור"ר ש"התחתונים יעלו לעליונים" (לשמים).

(27) נדפס בסה"מ תרמ"ג ע' עה ואילך.

(28) כנראה לא הי' המאמר תח"י. — וראה שם ע' פד"ה.

(29) שגם למעלה מי"ט ה"ז בעולם זה אלא שהוא רשות בפ"ע בעולם גופא — שאצי'
שבבי"ע הוא בב"י"ע, אלא שבבי"ע גופא ה"ז דרגא בפ"ע.

(* וראה אוה"ת ויקהל (כרך ז') ע' ב'תתה: "משמע אינו כדעת המד"ר שביטל הגזירה לגמרי,
אלא שירד למעלה מעשרה". ובסה"מ תרמ"ג ע' 99: "כתבו המפרשים שר"י שבגמרא חולק עם מדרש
זה".

היינו שבמצוה הרי יש ב' ענינים, אדם העושה המצוה, והדבר שבו נעשית המצוה. וענין הא' הי' גם קודם מ"ת, כי היו נשמות נעלות כו', אבל בדבר הגשמי לא נמשך קדושה מפני גזירה הנ"ל³⁰.

— ובזה יובן ג"כ שאלת המלאכים (שבת פח:): מה לילוד אשה בינינו, אחרי שכבר ידעו מכבר שנותנים התורה לבני, ופשט ל' הש"ס משמע שהי' זה ביום מ"ת³¹, אלא שהחידוש הי' כי הם חשבו שיהי' ע"ד קיים א"א כו', וכשראו שעלה משה למרום, ביטול גזירה הנ"ל, הקשו איך אפשר זה³². והי' המענה כי לקבל תורה בא, ובכח התורה וענינה הוא לעשות שלום כנ"ל.

— ובזה יובן בפשיטות הא דשבעת האבות הי' שים ידך תחת ירכי³³, כדי שתהי' שבועה בנק"ח³⁴ (שבועות לח: עיי"ש³⁵). ואף שבא"א הטעם כמ"ש בב"ר³⁶ והובא בפירש"י (ברא' כ"ד ב) שהי' מצוה ראשונה ובאה ע"י צער כו', אבל הרי גם יעקב השביע כן את יוסף³⁷. והרי האוחז באמתו מביא מבול לעולם³⁸ (נדה יג.). ואף קודם מ"ת כן הוא, כדמוכח מהראי' שמביא שם³⁹ (ולא נחשב במצות דב"נ, אף אם נאמר שהוא מה"ת⁴⁰, כי נכלל אם בש"ד או בג"ע⁴¹). ואף דנשוי מותר⁴², הרי בכ"ז

(30) ראה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך.

(31) ואינו מובן מה נתחדש אצלם ביום מ"ת על מה שידעו מכבר שנותנים התורה לבני, שבגלל זה שאלו ביום מ"ת "מה לילוד אשה בינינו".

(32) כלומר: קושיית המלאכים "מה לילוד אשה בינינו" מתייחסת לעלייתו של משה למרום כשלעצמה — איך ביכלתו לעלות למרום (היפך הגזירה דתחתונים לא יעלו לעליונים). והמענה לזה — שעלייתו למרום היא בכח התורה שבא לקבלה, ככפנים.

(33) חיי שרה כד, ב.

(34) = בנקיטת חפץ.

(35) ושם (ובפרש"י): "היכי משבעינן לי' .. משביעינן אותו בשבועה האמורה בתורה, דכתיב ואשביעך בה' אלקי השמים .. צריך לאתפושי חפצא בידי" (או ספר או תפילין, כאברהם דאתפסי' לאליעזר ברית מילה).

(36) פנ"ט, ח ("לפי שנתנה להם בצער לפיכך היא חביבה ואין נשבעין אלא בה").

(37) ויחי מז, כט.

(38) וא"כ, היו צריכים להמנע משבועה בנקיטת חפץ דמילה.

(39) בנדה שם: "וכל כך למה, מפני שמוציא שז"ל, דא"ר יוחנן כל המוציא שז"ל חייב מיתה, שנאמר (וישב לח, יו"ד) וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו", כלומר, הראי' היא ממ"ש קודם מ"ת.

(40) פרטי הדעות בזה — נסמנו באנציק' תלמודית ערך השחתת זרע ס"א (ע' קכט ואילך).

(41) = בשפיכות דמים (ראה נדה שם) או בגילוי עריות (להדעה שנכלל ב"לא תנאף" (ראה

אנציק' תלמודית שם)).

(42) "אם הי' נשוי מותר" (נדה שם).

מחמירים ע"ע, כדאיתא שם בתוד"ה אם⁴³. ועכצ"ל דלא הי' חפץ אחר של קדושה, אף שקיימו כה"ת, והוא כנ"ל דלא שרתה הקדושה בדבר הגשמי, והוא ע"פ גזירה הנ"ל.

ואיך נעשה שלום בין הגו"ר⁴⁴ ע"י התורה⁴⁵, הוא ע"י הקדמת השלום בין יצה"ר ויצ"ט, בשני יצריך⁴⁶, כאברהם שעשאו ליצה"ר טוב, ולא כדוד שהרגו (ירוש' ברכות פ"ט ה"ה)⁴⁷. ותנאי מוקדם לזה שביצ"ט גופא יהי' שלום בין הראש, מוח ושכל קר והלב רגש מדות⁴⁸. ובכנ"א⁴⁹ בעלי מוחין כמה דרגות, ומתנשאים על האנשים פשוטים שאין שכלם מפותח, משא"כ מצד נקודת הלב⁵⁰. וז"ש⁵¹ אני ישנה — בגלותא⁵² — ולבי ער, נקודת היהדות⁵³ שישנה אפי' בקשב"ק⁵⁴ ונתעוררת כשנוגע בענין שבאמונה (ס"ב פ"ב⁵⁵). וז"ש בחדא"ג מכות (⁵⁶) רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח אברים אשר אנכי הוא כנגד הלב. וזהו שחידש הבעש"ט במעלת

(43) בנוגע לרבי, "שהי' נשוי והי' מחמיר על עצמו" (והובא להלכה — טושו"ע או"ח ס"ג סי"ד. שו"ע אדה"ז שם (ס"י — במהדו"ב. סכ"ב — במהדו"ק)).

(44) = הגשמיות ורוחניות (תחתונים ועליונים).

(45) שניתנה לעשות שלום.

(46) ברכות רפ"ט. ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ה.

(47) ושם (ובפ"מ): "אברהם אבינו עשה יצר הרע טוב, דכתיב ומצאת את לבבו (שתי לבות, שאף יצה"ר שלו החזירוהו לטוב) נאמן לפניך. . אבל דוד לא הי' יכול לעמוד בו (לעשות שלום עמו) והרגו בלבבו, מ"ט ולבי חלל בקרבי".

(48) אולי שייך זה גם להשלום בין איש לאשה — שמורים גם על עבודת המוח ועבודת הלב, כי, עיקר ענין המוחין והלימוד הוא אצל האיש, ויחודה של האשה הוא בענין הרגש והמדות (ראה לקו"ש ח"ל ע' 145).

(49) כלומר: כשם שצ"ל שלום אצל כל אדם בין יצה"ר ויצ"ט, וביצ"ט גופא בין הראש ומוח, כך גם בין בני אדם צ"ל שלום בין בעלי מוחין לאנשים פשוטים.

(50) שבה כולם שוים, ומצדה נעשה שלום ביניהם. — ועד"ז באיש ואשה, שהשלום נעשה ע"י האשה (שנמשלה לתורה, שניתנה לעשות שלום), שענינה לב.

(51) שה"ש ה, ב.

(52) זח"ג צה, א.

(53) שהתגלותה בלב דוקא, ולא במוח (המשך תרס"ו ע' ס ואל"ך. ובכ"מ). — ועפ"ז יומתק

הדיוק "ולבי (דוקא) ער".

(54) = בקל שבקלים.

(55) י"ח"י"ט.

(56) כג, ב. — ושם: "ובפסיקתא אני ישנה ולבי ער זה הקב"ה. . מנין שהקב"ה לבן של ישראל שנאמר צור לבבי וחלקי אלקים וגו'. הכוונה בזה כי כל רמ"ח אברים נגד העשיים, ואבר הלב נגד עשה של אנכי, כמו שהלב הוא שורש של כל רמ"ח האברים וחיותם כן היא מצות האמונה היא כלל ומקור של רמ"ח העשין. . וזהו שאמר שמצות אנכי שהיא אמונתו ב"ה הוא ער ונגד לבן של ישראל".

אנשים פשוטים, וכמ"ש אדה"ז עה"פ⁵⁷ והסנה איננו אוכל (קוני) שיקאגא⁵⁸).

ובאדם גופא⁵⁹: אופן העבודה עם הגוף בשלום ושלא ע"י סיגופים ותעניות, וכפי' הבעש"ט עה"פ⁶⁰ כי תראה חמור גו' (היום יום ע' ⁶¹).

וזהו שבנשואין אומרים אשר ברא כו' שלום כו'⁶², וביבמות⁶³ שאז שרוי שלום, כי הרי בלא אשה אדם מביא חטים חטים כוסס כו'⁶⁴, כי מהו השייכות לאדם, ל' אדמה לעליון⁶⁵, שיהי' ניזון מענינים הגשמיים, וזה⁶⁶ נעשה ע"י האשה, וע"פ הוראות התורה⁶⁷ שכל⁶⁸ נתיבותי' שלום⁶⁹.

(57) שמות ג, ב.

(58) ע' 22-3 (נדפס גם בסה"ש תש"ב ע' 46-7). — ושם, דברי אדה"ז (ששמע מהמגיד בשם הבעש"ט) בפירושו הפסוק "וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה .. והסנה איננו אוכל", שדוקא ב"סנה", שקאי על אנשים פשוטים, ישנה "לבת אש", "שלהבת אש לבו של אש", תשוקה גדולה לאלקות באופן ש"איננו אוכל", שאי אפשר לרוותה כו'. ונמצא, שהשלום נעשה מצד האנשים פשוטים, שאצלם מתגלית נקודת היהדות, "ולבי ער".

(59) נוסף על האמור לעיל בנוגע להשלום — בין גשמיות ורוחניות — בעולם (לאחרי הקדמת השלום בין יצה"ר ויצ"ט, וביצ"ט גופא בין הראש להלב, ועד"ז בבנ"א, בין בעלי מוחין ואנשים פשוטים).

(60) משפטים כג, ה.

(61) כג [כח שבט]. ושם: "כי תראה חמור — כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה — שונאך — שהוא שונא את הנשמה .. ואולי יעלה בלבבך — וחדלת מעזוב לו — שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תחיל בסיגופים לשבור את החומריות, הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם — עזוב תעזוב עמו — לברר את הגוף ולא לשברו בסיגופים".

(62) בברכה אחרונה דברכת נישואין: "אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה כו' אהבה ואחיה שלום כו'".

(63) סב, ב: "כל אדם שאין לו אשה שרוי .. בלא שלום".

(64) שם סג, א (ובפרש"י): "כתיב אעשה לו עזר, במה אשה עוזרתו לאדם .. אדם מביא חטים חטים כוסס, פשתן פשתן לובש (בתמי'), וכי אדם אוכל חיטין כמות שהן ולובש פשתן כמות שהוא), לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו".

(65) ראה עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג. של"ה ג, רע"א. כ, ב. ועוד.

(66) שאדם, אדמה לעליון, יהי' ניזון מענינים גשמיים (חיבור עליון ותחתון).

(67) כאמור לעיל שנוסף לזה שהתורה נמשלה לאשה, צ"ל פעולת האשה, עקרת הבית, בבנין הבית, מיוסדת ע"פ הוראות התורה.

(68) משלי ג, יז. — שעל פסוק זה דרשו רז"ל ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם".

(69) ולכן נעשה על ידה החיבור דעליון ותחתון, כנ"ל במ"ת.

חתונה י"א תמוז תש"ד — ל"ג.

מברך על היום ואח"כ (ברכות רפ"ח), לכבוד היום² אתחיל באיווי שיקוימו כל ברכות כ"ק אד"ש³ הורים וידידים בגו"ר.

בבנ"י שעליהם ארז"ל (ברכות סא:) שהתורה היא מקום חיותם⁴, היינו שאינה רק הוראות וס' דינים בלבד שכשבאה השאלה לידו הוא עושה ע"פ דין ואח"כ הוא ככל בנ"א, אלא התורה היא חיותו היינו שבכל עת ורגע צ"ל חדור ברוח התורה ואז רק אז חייו מלאים ערך ותוכן, הרי בודאי כל מאורע בחיים יש אודותו כמה ענינים וביאורים בתורה ועאכו"כ בנוגע למאורע עיקרי כ"כ כחתונה שרק אז נק' אדם (יבמות סב, ב) ואז דוקא שורה ועמו ברכה שמחה ושלוש⁵.

רצוני לעמוד בקיצור על ענין א' בנשואין והוא: תוכן ברכות חתנים. דלכאורה אין מובן כ"כ מה שמזכירים בכל חתונה ע"ד ברה"ע⁶ אדם וחיה כו'. ועיין רש"י כתובות ח' רע"א ובר"ן שם⁷.

וי"ל ע"פ המשנה סנה' ספ"ד: לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המקיים נפש א' מישראל כאלו קיים עולם מלא — ומסיימת — לפיכך חייב כאו"א לומר בשבילי נבה"ע. כאו"א תמיד צ"ל קבוע במח' אשר חשוב הוא כעולם מלא, ולא רק אדה"ר שהי' יחידי בעולם, כ"א כאו"א

(1) = לא נאמר.

(2) (ערב) י"ב תמוז, חג הגאולה.

(3) בעל השמחה והגאולה.

(4) במענה של ר' עקיבא (לפפוס בן יהודה) על כך ש"מקהיל קהלות רבים ועוסק בתורה" למרות גזירת המלכות — "משל למה הדבר דומה לשועל שהי' מהלך על גב הנהר וראה דגים .. אמרו לו .. ומה במקום חיותנו כו', אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה כי הוא חייך ואורך ימיך כו'".

(5) ביבמות שם: "כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה .. בלא שלום". ושם סג, א: "כל אדם שאין לו אשה אינו אדם".

(6) = בריאת העולם.

(7) בפרש"י (הובא בר"ן): "סדר ברכות שנסדרו על עסקי הזוג", "שהכל ברא לכבודו .. זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו", "ברכת יוצר האדם שתיקונה ליצירה ראשונה של אדם הראשון", "אשר יצר .. אותה ברכה מתחלת לדבר בשניהם, אשר יצר את האדם מדבר בזכר, והתקין לו ממנו בנין עדי עד היא הנקבה וכו'".

בכל עת ובכל מקום, אם רק מנצל כל כחותיו על מלואם, והרי אין לך אדם שא"ל מקום כו'⁸.

יתר ע"ז: אף שכמה מדרי' בבנ"א לענין להחיותו — דהיינו כשטובעים בנהר. רמ"א יו"ד רנ"ב סח' — וכ"ש לענין השבת אבדה כו' שחכם קודם למלך מלך לכה"ג וכו' וכדאיתא סוף הוריות¹⁰. אבל י"ל — לתרץ כמה סתירות¹¹ — דכ"ז הוא בשוא"ת¹² — בנוגע להנדחה¹³ — אבל בקום ועשה כללא בידן: מאי חזית דדמא דידך כו' (פסחים כה: ¹⁴ ועיי"ש בפירש"י¹⁵) אע"פ שהאחד הוא גדול שבישראל והשני פשוט שבפשוטים¹⁶. ולא רק ביחיד ויחיד, אלא גם ביחיד ורבים אין היחיד נמסר למיתה כדי להצילם, וכדאיתא ספ"ח דתרומות בירוש'¹⁷ א"ל עכו"ם תנו לנו א' מכם וא"ל נמית כולכם שאין מוסרים אלא ביחדוהו, וי"א¹⁸ —

(8 ראה אבות פ"ד מ"ג: "אין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום".
(9 ושם: "אם שניהם (איש ואשה) רוצים לטבוע בנהר (הם בסכנת טביעה בנהר) הצלת האיש קודם" (ובט"ז סק"ו: "ונלמד ממשנה סוף הוריות האיש קודם לאשה להחיותו, ממילא לכל סכנה של מיתה").

(10 ושם (יג, א — במשנה): "האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבדה, והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי וכו'". ובגמרא שם: "ת"ר ה' הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו וכו', חכם קודם למלך ישראל .. מלך קודם לכהן גדול וכו'".

(11 שישנם בענין זה — אם מתחשבים בחילוקי מדרגות בבנ"א או שכולם שוים.

(12 = בשב ואל תעשה.

(13 כלומר: ההתחשבות בחילוקי מדרגות בבנ"א (זה קודם לזה) אינה אלא בנוגע להנדחה — זה שמוכרחים לוותר על הצלתו למען הצלת חבירו (כששניהם בסכנה ואי-אפשר להציל שניהם) עי"ז שדוחים את הצלתו, ע"י שב ואל תעשה (שאין מצילים אותו עד שיצילו את חבירו).

(14 "ההוא דאתא לקמי' דרבא א"ל מרי דוראי (מושל עירי) אמר לי זיל קטלי' לפלני' ואי לא קטלינא לך, א"ל ליקטלונך ולא תיקטול, מאי חזית דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי".

(15 "כלומר, כלום באתה לישאל על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מצוה עומדת בפני פיקוח נפש, וסבור אתה שאף זו (קטילת פלוני) תדחה מפני פיקוח נפשך, אין זו דומה לשאר עבירות, דמ"מ (גם אם תעבור העבירה ותקטלהו) יש כאן אבוד נפש (של פלוני), והתורה לא התירה לרחות את המצוה אלא מפני חובת נפשו של ישראל, וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה, מי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר משל זה, דילמא של זה חביבה טפי עליו, ונמצא עבירה נעשית ונפש אבודה".

(16 ונמצא, שבקום ועשה לא מתחשבים בחילוקי מדרגות.

(17 "סיעות בני אדם שהיו מהלכין בדרך, פגעו להן גוים ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו הרי אנו הורגים את כולכם, אפי' כולן נהרגים לא ימסרו נפש אחת מישראל. ייחדו להן אחד כגון שבע בן בכרי, ימסרו אותו ואל ייהרגו, א"ר שמעון בן לקיש והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי (שכל המורד במלכות בית דוד (ראה ש"ב כ) חייב מיתה — פני משה), ורבי יוחנן אמר אע"פ שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי".

(18 דעת רשב"ל בירושלמי שם.

וכ"פ¹⁹ בהל' יסוה"ת פ"ה ה"ה²⁰ — שצ"ל ג"כ חייב מיתה. — (שקו"ט בס' משפט כהן להרב קוק ד' שה. כל הדעות בזה — בס' אהלי יוסף²¹ לרא"י ריבלין תלמיד אדה"ז) — ואחכ"ז²² הדין הוא²³ שאין מורין כן לכתחלה! וכ' בכס"מ שקבלה היא אף שאין לזה טעם דמאי חזית כו'²⁴. והנה פני' התורה שעלי' נאמר (זח²⁵) שהיא נשמת נגלה דאורייתא הנק' גוף, וכלרוז"ל ה"ה²⁶ גופי תורה, בה יש למצוא גם מעין טעם להנ"ל. והוא עפ"מ"ש בע"ח שמ"ב²⁷ פ"א עה"פ²⁸ בניס אתם לד"א²⁹ שבכאו"א יש ניצוץ א' בו נמשך מדרי' האחרונה שבבורא ומתלבשת בניצוץ א' נברא הנק' יחידה ויחידה זו היא שרש לנרנ"ח³⁰. והנה מצד ניצוצים אלוי³¹ אין לחלק מדרי' בבני", כי המדרי' הם מצד השכל מדות או מדו"מ³², משא"כ מצד עצם הנשמה ועאכו"כ הניצוץ בורא שבו, ואפי' יחיד ורבים אין שייך לומר בזה, וכמו שאין שייך לומר על נקודת החיות (או נקודת היהדות) שהוא באחד יותר מבחברו — להעיר מיומא (פ:) שעוג ותינוק קטן תרווייהו בככותבת מייכתב דעתייהו³³ —

(19) = וכן פסק (הרמב"ם).

(20) "ואם יחדוהו להם ואמרו תנו לנו פלוני או נהרוג את כולכם, אם הי' מחוייב מיתה כשבע בן בכרי, יתנו אותו להם. . ואם אינו חייב מיתה יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל".

(21) דיני קידוש השם ס"כ.

(22) = ואחרי כל זה.

(23) רמב"ם שם ("אם הי' מחוייב מיתה כשבע בן בכרי, יתנו אותו להם, ואין מורין להם כן לכתחילה").

(24) "על ר"ל קשיא דאמר שאע"פ שיחדוהו להם אם אינו חייב מיתה לא ימסרוהו, דהא ליכא הכא סברא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי, שהרי הוא והם נהרגים אם לא ימסרוהו. ואפשר לומר דס"ל לר"ל שמ"ש דבש"ד סברא הוא, אינו עיקר הטעם, דקבלה היתה בידם דש"ד יהרג ואל יעבור, אלא שנתנו טעם מסברא להיכא דשייך, אבל אין הי' דאפילו היכא דלא שייך האי טעמא הוי דינא הכי דיהרג ואל יעבור".

(25) זח"ג קנב, א.

(26) = וכלשון רז"ל (שבת לב, סע"א. חגיגה י"ד, א. ועוד) הן הן.

(27) = שער מ"ב (שער דרושי אבי"ע). — הובא בלקו"ת ראה כז, א (וראה סה"מ תש"י ע' 115 בהערה).

(28) ראה יד, א.

(29) = לד' אלקיכם.

(30) = לנפש רוח נשמה חי'.

(31) ניצוץ בורא ו(אפילו) ניצוץ נברא.

(32) = מחשבה דיבור ומעשה.

(33) שיעור שוה שאינו נמדד לפי־ערך גודל הגוף (וראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 105 ואילך).

ובכ"ז גם בד"נ³⁴ אחרי³⁵ רבים להטות³⁶, כי זהו חלק מדיני התורה שירדה ע"מ³⁷ להתלבש בשכל, ובשכל הרי יש דרגות ומעלות³⁸ (והשקו"ט של הב"ד הוא אם עשה האסור שבו יש עונש מיתה, משא"כ בהנ"ל שהשקו"ט הוא אם נמסרו למיתה א"ל³⁹. או ש) רצו עכ"פ בדין א'⁴⁰ להראות מעלת הנשמה הנ"ל⁴¹ — (דוגמא רחוקה: כשמערבין בעיר צ"ל שכונה א' בלא עירוב. עירובין פ"ה מ"ו⁴²).

בעומק יותר י"ל עפ"מ"ש בסש"ב (ספי"ט) שניצוץ זה הוא בשלמות אפי' בקשב"ק⁴³ אלא שהיא בבחי' שינה וכשנוגע באמונה — נקודת היהדות — ניעור ופועל בכל הגוף. ומדה כנגד מדה, כשנוגע בנקודת חיותו⁴⁴, אין לחלק בין גדול וקטן ויחיד ורבים, כי אין שייך בזה ביטול⁴⁵. וזהו ג"כ מהחילוקים העקריים בין בני"י ואו"ה⁴⁶ ובהם גופא במלחמה הנוכחית⁴⁷: היחיד — אין, המלוכה — הכל⁴⁸, או שחכם קודם

(34) = בדיני נפשות.

(35) משפטים כג, ב.

(36) אף שמצד נקודת החיות, עצם הנשמה, ועאכו"כ הניצוץ בורא שבו, לא שייך יחיד ורבים.

(37) = על מנת.

(38) ובנדו"ד — מעלת הרבים על היחיד.

(39) = אם לאו. — כלומר: ההתחשבות בדעת הרבים גם בדיני נפשות אינה אלא בנוגע

להשקו"ט בב"ד ע"ד בירור המציאות אם פלוני עשה איסור שיש בו עונש מיתה, משא"כ בנדו"ד שהשקו"ט היא אם למסור היחיד למיתה להציל הרבים.

(40) שאין מוסרין נפש אחת מישראל אפילו כדי להציל רבים מישראל.

(41) עצם הנשמה, שלמעלה מהשכל, שבה לא שייך חילוקי דרגות, וגם לא יחיד ורבים.

(42) "עיר .. של רבים .. אין מערבין את כולה", "שאסור לערב עיר של רבים אם אין

משייר בה בתים ידועים בלא ערוב, דההוא שיוור הוי היכר דטעמא משום ערוב הוא ולא תשתכח תורת רשות הרבים" (פי' הרע"ב). — ומזה דוגמא רחוקה לעניננו — שגם לאחרי שירדה התורה להתלבש בשכל שיש בו דרגות ומעלות, חילוקי מדרגות בבנ"י, צריך לשייר דין א' עכ"פ שבו תבטא מעלת הנשמה שלמעלה מהשכל, שאין בה חילוקי דרגות וגם לא יחיד ורבים.

(43) = בקל שבקלים.

(44) בהשקו"ט אם למסרו למיתה.

(45) כלומר: לא זו בלבד שמצד הניצוץ, גם הפשוט שבפשוטים חשוב הוא כהגדול

שבגדולים וגם כמו רבים, אלא יתירה מזה — בעומק יותר — כיון שהניצוץ הוא תמיד בשלימות, הרי הוא בתוקף כזה שלא שייך בו ביטול.

(46) = בני ישראל ואומות העולם.

(47) אולי הכוונה: גם באוה"ע גופא רואים שתי שיטות בהנהגת המדינות, כמו ב"מלחמה

הנוכחית" — מלחמת העולם השני' (שהיתה בעיצומה בעת כתיבה רשימה זו, בשנת תש"ד) — אשר בה נלחמו המדינות הדוגלות בדמוקרטיא וזכות היחיד, נגד גרמניא ובעלות בריתה שדגלו בשיטת הפאשיזם, שלטון המלוכה (בניגוד לזכויות היחיד).

(48) אצל אוה"ע (ובפרט הדוגלים בשיטת הפאשיזם).

למלך⁴⁹, ואפי' מלך צריך להשוות מדותיו ואין יכול לעשות חלוק בין פ' לפלוני⁵⁰ (שו"ע אדה"ז הל' גוג"נ⁵¹ ס"ט⁵². ועיין חו"מ שש"ט ס"ח⁵³).

והנה פרטים באי ביטול, מפני החשיבות: בתולדה — ברי'⁵⁴, איכות — חהר"ל⁵⁵, כמות — דבר שבמנין⁵⁶ (דשיל"מ⁵⁷ אינו משום חשיבות, אלא משום דהוי מב"מ⁵⁸ או עד שתאכלנו כו'⁵⁹), אבל כ"ז מדרבנן⁶⁰. מה"ת — קבוע⁶¹ על מקומו⁶², חשיבות אמיתית⁶³.

וזהו אשר בבנין בית חדש בישראל אומרים לזוג הצעיר: כיון שכמו בתחלת ברה"ע גם אתם הולכים לבנות עולם, דעו שאם ד' לא יבנה גו'⁶⁴, וצ"ל הכל ברא לכבודו, אח"כ צ"ל, כמו באדה"ר, יצירה א'⁶⁵, קשוט עצמך תחלה⁶⁶, אח"כ יצירה ב'⁶⁵, שיהי' עזר שיוכל להפוך חטין — עניני

(49) אצל בני' (כנ"ל מסוף הוריות). — כלומר: לא זו בלבד שאין זה באופן שהמלוכה הכל, אלא אדרבה, יש מי שקודם אפילו למלך.

(50) ובוזה מודגשת חשיבותו של כל יחיד.

(51) = גזילה וגניבה.

(52) ושם: "אם גזר (המלך) על א' בלבד או אפי' על מדינה א' בלבדה ממלכותו ושינה אותם משאר מלכותו, הרי כל מה שלקח מהם הוא גזל גמור .. שכיון שאינו משהו מדותיו אין זה דין המלכות כלל אלא גזלת המלכות".

(53) "כללו של דבר כל דין שיחוקק אותו המלך לכל ולא יהי' לאדם אחד בפני עצמו אינו גזל, וכל שיקח מאיש זה בלבד שלא כדת הידוע לכל אלא חמס את זה הרי זה גזל".

(54) אינה בטלה (חולין ק, א).

(55) = חתיכה הראוי' להתכבד — שאינה בטלה (שם).

(56) אינו בטל (ביצה ג, ב).

(57) = דבר שיש לו מתירין — שגם הוא אינו בטל (שם).

(58) = מין במינו. — כלומר: כיון שעתיד להיות ניתר, והתערוכת היא היתר אף עכשיו

ה"ז דומה למין במינו שאינו בטל (ר"ן נדרים נב, א עיי"ש בארוכה. ועי' ט"ז יו"ד סק"ב סק"ה).

(59) עד שתאכלנו היום באיסור (ע"י ביטול), תאכלנו למחר בהיתר (פרש"י ביצה שם).

(60) כלומר: אי בטול מפני החשיבות (בפרטים הנ"ל: בתולדה, באיכות ובכמות) אינו אלא

מדרבנן, שהרי מן התורה גם הם בטלים כרוב (ראה הנסמן באנציק' תלמודית ערך דבר חשוב (ע' תקפ"ט)).

(61) כל קבוע כמחצה על מחצה דמי (זבחים עג, רע"ב. ובכ"מ. ושם בתוד"ה אלא, שהטעם

לכך הוא שמצד חשיבותו לא בטל. וראה עט סופר (להרא"ז סופר) על סוגיות הש"ס כלל קבוע. וש"נ).

(62) כלומר: הגדר דקבוע הוא שנמצא על מקומו, ואינו מתערב (ובמילא לא שייך שיהי'

בטל).

(63) כלומר: חשיבות אמיתית היא בקבוע דוקא, שלא שייך בו ביטול (ודוגמתו בנדוד',

שמצד הניצוץ שהוא תמיד בשלימות לא שייך בו ביטול, כנ"ל).

(64) תהלים קכז, א.

(65) ראה כתובות ת, א.

(66) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.

עוה"ז בכלל — למאכל⁶⁷. ובמילא יוכל להיות בנין עדי עד א"ס המתגלה ע"י עבודה בענינים הגשמיים. וכמרז"ל (עירובין נד.) האי עלמא דאזלינן מיני, מהלך עד בל"ג, כבי הלולא דמיא⁶⁸ (אוה"ת סוף בי' לד"ה מחר חדש⁶⁹).

(67) ראה יבמות סג, א (ובפרש"י): "כתיב אעשה לו עזר, במה אשה עוזרתו לאדם .. אדם מביא חיטין חיטין כוסס (בתמי), וכי אדם אוכל חיטין כמות שהן) .. לא נמצאת האשה מאירה את עיניו ומעמידתו על רגליו".

(68) "דומה לחופה" — פרש"י.

(69) בראשית כד, ב ואילך. ושם: "פי' דאזלינן מיני שאנו נעשים בחי' מהלכים ע"י עוה"ז דוקא, כי הנשמות קודם ירידתן בגוף היו בחי' עומדים .. וע"י התלבשותה בגוף ונה"ב .. נעשה בבחי' מהלכים שהוא בחי' בל"ג .. ע"י התלבשותה בעשי' דוקא .. ופי' כבי הלולא דמיא, כמו עד"מ החתונה שע"ז נעשה היחוד והולדה שהוא בחי' א"ס שיוכל להיות מזה דורי דורות, וזהו שמחת חתן ביום חופתו, כך ע"י עוה"ז נעשה הנשמה בחי' מהלך".

חתונה י"ג סיון ה'תש"ו.

[פותחין בברכה¹. כאשר נאספין עדה מבנ"י בקרוב ואחזה, וכמ"ש כ"ק מו"ח אד"ש² בשם הצ"צ: א"ב אחדות ברכה, ובפרט לשמוח בשמחתו של אחד מהם³, אחסיד' פאר⁴, ובפרטי פרטיות בשמחה של מצוה, וביחוד בענין שעליו אמרו⁵ שעי"ז שרוי הוא בשמחה, הרי שמחה פורץ כל הגדרים⁶ שיהי' נשפע כ"ט בגו"ר⁷ למעלה מכל הגבלה ומדידה לכל המשתתפים, ובפרט לחו"כ⁸ שהם הגורמים לכל השמחה, וכמו בכל דבר כזה, ה"ה צ"ל נוטלין חלק בראש⁹].

והנה יש להעיר בברכת חתנים¹⁰ דבר תמוה לכאורה, דתוכן הברכות אין להם שייכות לנשואין, לכאורה — ולכן באמת הדין הוא שאם ל"ני" הברכות בעת החופה אומרם מכאן ועד כמה ימים (שו"ע אה"ע נה ס"ג ובב"ש¹²). — והנה רש"י ותוס' רי"ד בכתובות (ח, א) פי' שהכל ברא לכבודו הוא לכבוד המקום שהאסיפה לכבודו והוא נעשה שושבין לאדה¹³.

(1) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה.

(2) שיחת אחש"פ תרצ"ה סי"ד (סה"מ תשי"א ע' 245). ושם: אהבה ברכה.

(3) כלומר: סיבת ההתאספות והאחדות — בקירוב ואחזה — היא בשביל לשמוח בשמחתו של אחד מהם.

(4) אַ חסידישער פאַרבריינגען (ע"ד גודל המעלה שבזה — ראה אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' תיג).

(5) יבמות סב, ב: "כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה". — ומזה מובן המעלה המיוחדת שבזה בשמחה של מצוה (שלמעלה משמחה סתם) גופא.

(6) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(7) = כל טוב בגשמיות ורוחניות.

(8) = לחתן וכלה.

(9) ראה תניא אגה"ת פ"ו: "ומפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש". — "ואם בעוברי רצונו כך, לעושי רצונו עאכו"כ שהממשיך וגורם ההמשכה הוא נוטל חלק בראש" (אוה"ת בראשית (כרך ג') תקנט, סע"א).

(10) ראה כתובות ז, ב ואילך.

(11) = לא נאמר.

(12) בשו"ע שם: "אירס וכנס לחופה ולא ברך ברכת חתנים ה"ז נשואה גמורה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים". ובב"ש (סק"ח): "כתב בפרישה סי' ס"ב הטעם משום דלא נזכר בברכה זו כלום מנישואין משום הכי יכול לברך אח"כ".

(13) ברש"י שם: "שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר, אלא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד, וזכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו, ואסיפה זו כבוד המקום היא". ובתוס' רי"ד שם: "תחלה מברך שהכל ברא לכבודו משום דברכת חתנים

וצ"ע, דאף את"ל שא"א¹⁴ ברכה זו בהלוית המת אף שנתעסק בקבורתו של מרע"ה¹⁵, משום דא"א¹⁶, כיון שצ"ל ולא ידע איש את קבורתו¹⁷ (סי' אוצר התפלות¹⁸), קשה מנחום אבלים שנהג הק'¹⁹ ביצחק²⁰, ובכ"ז אין מברכים זה. כן פי'²¹ שברכת יוצר האדם הוא רק איידי דברכה שאח"כ²², וג"ז צע"ק. והרד"א²³ פי' דשהכל ברא לכבודו שייכת לנשואין, כי לא לתהו בראה גו'²⁴ ורק עי"ז מתכבד המקום. וצע"ק. ובברכה הב' צ"ע במקומו עומד²⁵.

וי"ל ע"פ מרז"ל²⁶ למה נברא אדם יחידי כו' שכל המקיים נפש א'

צריכה עשרה כדכתיב במקהלות ברכו ה' וכתוב ברוב עם הדרת מלך, וזו האסיפה היא על כבודו לברכו ברבים, משום הכי מתחיל ומברך שהכל". — כלומר, שאינה שייכת להנישואין עצמם.

(14) = אם תמצוי לומר שאין אומרים.

(15) כמ"ש "ויקבור אותו", "הקב"ה בכבודו" (ברכה לד, ו ובפרש"י — מסוטה יד, א). — וכיון שכן, מאותו טעם שכתב רש"י על ברכת "שהכל ברא לכבודו" על אסיפת העם הרגל נישואין, צריכים לברך "שהכל ברא לכבודו" גם כשמתאספים לגמול חסד בהלווית המת, זכר לחסדי המקום שנהג עם משה רבינו שנתעסק בקבורתו.

(16) = דאי אפשר.

(17) ברכה לד, ו.

(18) ושם (בפי' עיון תפלה), שכונת רש"י במ"ש "ואסיפה זו הוא כבוד המקום", "לתרץ קושיא אמאי לא תקנו לברך ברכה זו על כל אסיפה גדולה של בני" לאיזו מטרה שתהי', כמו להלוית המת.. על זה אמר שאסיפה זו כבוד המקום היא יותר מכל אסיפות שבעולם, אבל האסיפה להלוית המת אינה מזכרת כ"כ כבוד ענותותו של הקב"ה מה שנתעסק בעצמו בקבורתו של מרע"ה, כי שם הי' מפני ההכרח כדי להעלים קבורתו מעיני כל חי".

(19) = הקב"ה.

(20) כמ"ש "ויהי אחר מות אברהם ויברך אלקים את יצחק", "נחמו תנחומי אבלים" (חי' שרה כה, יא ובפרש"י — מסוטה שם).

(21) רש"י שם.

(22) "ברכת יוצר האדם שתיקנוה ליצירה ראשונה של אדה"ר.. אינה מסדר ברכות הזווג, דהא ביצירה ראשונה אכתי נקבה לא הואי, וא"ת למה היא באה, מתוך שאנו מברכין על יצירה השני', תקנו אף על הראשונה שהיא עיקר ותחילתו".

(23) = והרב דוד אבודרהם (ב"ברכת נשואין ופירושן"). — ושם (לאחרי שמביא פי' רש"י): "והרמ"ה פי' שנתקנה ברכה זו כדי להזכיר סיבת הזווג שהוא עיקר יצירת העולם התחתון שלא נברא אלא לפר' ורבי', שנא' לא תהו בראה לשבת יצרה, וזהו כבודו של מקום, שאין כבוד הבורא נודע אלא ע"י בריאותיו, שנא' כל הנקרא בשמי ולכבודי וגו', כנגד שהכל ברא לכבודו".

(24) ישע"י מה, יח.

(25) כלומר: תירוצו של האבודרהם אינו אלא על ברכת שהכל ברא לכבודו, ועדיין צ"ע בנוגע לברכה הב', "יוצר האדם", כנ"ל.

(26) סנהדרין לו, א — במשנה (ובפרש"י שם: "להראותך שמאדם א' נברא מלואו של עולם"). — לשלימות הענין ראה רשימה שלפנ"ז בארוכה (לעיל ע' 8 ואילך).

מישראל כאלו קיים עולם מלא. היינו שכאו"א צריך להעריך האחריות המוטלת עליו כאלו הוא עולם מלא. וראינו אשר בעול הנעשה ע"י מעטים מבנ"י התנפלו על כל עם ישראל. — וזה שאומרים לזוג ההולכים לבנות בית חדש בישראל: עליכם לדעת את יסודי בית זה. והם שהכל ברא לכבודו. ה' זמן ואמרו שגם יסוד השכל מספיק שלא תהי' עולה בעולם (מהפכת צרפת). זמן ואמרו שיסוד המדע והחכמה מספיק. אבל ראה ראינו²⁷ שצרות היותר גדולות היו דוקא מהם וע"י²⁸. ובלי יר"ש²⁹ גם החכ' אין לה קיום. וא"א לבנות אלא על יסוד שהכל ברא לכבודו. ואח"כ³⁰ א"ל³¹ התחלת הבנין: יוצר האדם, אתם קרוים אדם³², אדמה לעליון³³. ואח"כ א"ל: שאין לך להסתפק במה שתקנת עצמך, כי צריך לזכך חלקו בעולם השייך לו³⁴. ואל יאמר אין זה בכחי לברוא סביבה חדשה. וע"ז מספרים שנוצר בצלמו³⁵, צלם אלק³⁶, ומה הק'¹⁹ בורא עולמות אף ישראל כך³⁷. ולא עוד אלא שגם אחרי עזבו המקום ישאר הבנין, כי יהי' בנין עדי עד³⁸ (וזהו ע"י האשה עזר כנגדו חטין כוסס כו³⁹). ומסיימים שאין זה בדרך קב"ע לבד, אלא שע"י הנהגה הנ"ל הנה תהי' תשועה לכלל ישראל, שוש תשיש ותגיל כו⁴⁰, ותשועה להפרט, שמח תשמח כו⁴¹. — וע"ד הצחות: אדה"ר נצטוה תיכף לחיובו, ולא

(27) בתקופה הכי אחרונה — החורבן שגרמה גרמניא.

(28) = ועל ידם.

(29) = יראת שמים.

(30) לאחרי שיודעים יסודי הבית.

(31) = אומרים להם (לזוג ההולכים לבנות בית חדש).

(32) יבמות סא, רע"א.

(33) לשון הכתוב — ישעי' יד, יד. וראה עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג. של"ה ג, רע"א.

כ. ב. ועוד — שזה ש"אתם קרוים אדם" הוא ע"ש "אדמה לעליון".

(34) כמרומז בהמשך הברכה השלישית: "והתקין לו ממנו בנין עדי עד".

(35) ברכה שלישית: "אשר יצר את האדם בצלמו".

(36) "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו" (בראשית א, כז).

(37) ראה ב"ר פצ"ח, ג: "א-ל הוא ישראל אביכם, מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם

(ישראל) בורא עולמות".

(38) כהמשך ברכת "אשר יצר".

(39) ראה יבמות סג, א (ובפרש"י): "כתיב אעשה לו עזר, במה אשה עוזרתו לאדם. . . אדם

מביא חטיין חטיין כוסס (בתמי'), וכי אדם אוכל חטיין כמות שהן) . . . לא נמצאת האשה מאירה

את עיניו ומעמידתו על רגליו". — ונמצא, שהאשה מאפשרת פעולת האדם בעולם (וראה גם

רשימה א' בחוברת זו בסופה (לעיל ע' 7)).

(40) ברכה רביעית: "שוש תשיש ותגל העקרה כו" — "ירושלים", "לפי שאנו צריכין

להעלות זכרון ירושלים על ראש שמחתנו" (פרש"י כתובות שם).

(41) ברכה חמישית: "שמח תשמח רעים האהובים כו" — "שמח תשמח, ברכה לחתן

ניתן לו זמן לחנוך ולהתרגל, משא"כ עתה שמקודם מחנכים ואין עדיין מקום לעונש, ורק אח"כ הוא זמן החיוב. — וכאשר החו"כ קבלו חנוך הראוי בבית הוריהם, אז יש לקוות ולהיות בטוח שבנינם יהי' על יסוד שהכל ברא לכבודו וכו' ויקויימו כל היעודים שיהי' שמח תשמח כו' חתן עם הכלה⁴².

ולכלה שיצליחו בשמחה וטוב לבב, "רעים האהובים, החתן והכלה שהן ריעים האוהבים זה את זה" (פרש"י שם).